

ISSN 3041-1793 Online

УДК 342.2.1

[https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-4\(21\)-1579-1592](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-4(21)-1579-1592)

Українець Микола аспірант кафедри державно-правових дисциплін за спеціальністю 081 Право, конституційне право, муніципальне право, Національного університету «Острозька академія», <https://orcid.org/0009-0002-2334-2487>

СУВЕРЕННА РІВНІСТЬ ДЕРЖАВ ТА АСИМЕТРІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР

Анотація. У статті досліджено співвідношення принципу суверенної рівності держав і фактичної асиметрії реалізації державного суверенітету в сучасних умовах глобалізації, зростання безпекових загроз та трансформації світового політико-правового середовища.

Увагу акцентовано на суперечності між формально закріпленою рівністю держав як загальновизнаним принципом сучасного міжнародного та конституційного праворозуміння і реальною нерівністю їхніх можливостей щодо здійснення, захисту, забезпечення та відстоювання власного суверенітету.

Розкрито зміст державного суверенітету як конституційно-правової категорії, що виражає верховенство, самостійність, повноту та незалежність державної влади, а також місце держави в системі внутрішніх і зовнішніх правовідносин.

Зауважено, що в сучасних умовах суверенітет потребує переосмислення не лише як формально єдиної юридичної властивості держави, а й як реальної здатності держави ефективно реалізовувати свої суверенні права.

Проаналізовано основні чинники, що зумовлюють асиметрію реалізації державного суверенітету, зокрема воєнно-політичний потенціал, економічну спроможність, інституційний статус держави, рівень її міжнародної підтримки, наявність ядерного арсеналу, а також здатність проектувати власні інтереси у глобальному просторі й просувати власне бачення допустимого іншим учасникам міжнародних відносин.

Обґрунтовано, що формальна суверенна рівність держав не виключає фактичної диференціації їхніх суверенних спроможностей, унаслідок чого окремі держави отримують привілейовані можливості реалізації своїх суверенних прав, у тому числі у сфері безпеки, оборони, зовнішньо-політичного впливу та інтерпретації меж допустимого застосування сили.

Окрему увагу приділено значенню зазначених процесів для України в умовах триваючої збройної агресії, коли проблема державного суверенітету набуває не лише теоретичного, а й безпосереднього практичного змісту, пов'язаного із забезпеченням національної безпеки, територіальної цілісності, політичної суб'єктності та збереження державності.

Зроблено висновок, що сучасне розуміння державного суверенітету потребує переосмислення з урахуванням асиметрії реальних механізмів його здійснення. Така асиметрія не скасовує принципу суверенної рівності держав, однак істотно впливає на фактичні межі реалізації суверенітету та засвідчує кризу рівномірності у застосуванні базових принципів сучасного правового порядку.

Ключові слова: державний суверенітет, суверенна рівність держав, асиметрія реалізації державного суверенітету, суверенні права держави, конституційне право, національна безпека, збройна агресія, зовнішній вимір суверенітету, міжнародний правопорядок.

Ukrainets Mykola Postgraduate Student at the Department of State and Legal Disciplines, National University of Ostroh Academy, specialty 081 "Law", specialization – constitutional law; municipal law, Ostroh, <https://orcid.org/0009-0002-2334-2487>

SOVEREIGN EQUALITY OF STATES AND THE ASYMMETRY OF THE EXERCISE OF STATE SOVEREIGNTY: THE CONSTITUTIONAL AND LEGAL DIMENSION

Abstract. The article examines the relationship between the principle of sovereign equality of states and the actual asymmetry in the exercise of state sovereignty in the contemporary conditions of globalization, growing security threats, and the transformation of the global political and legal environment.

Particular attention is paid to the contradiction between the formally established equality of states as a generally recognized principle of modern international and constitutional legal understanding and the real inequality of their capacities to exercise, protect, ensure, and defend their own sovereignty.

The article reveals the content of state sovereignty as a constitutional and legal category expressing the supremacy, independence, completeness, and autonomy of state power, while also determining the place of the state within the system of internal and external legal relations. It is shown that under contemporary conditions sovereignty should be understood not only as a formally unified legal attribute of the state, but also as the actual capacity of the state to effectively exercise its sovereign rights.

ISSN 3041-1793 Online

The main factors that determine the asymmetry in the exercise of state sovereignty are analyzed, in particular military-political potential, economic capacity, institutional status, the level of international support, possession of nuclear weapons, as well as the ability to project national interests globally and impose one's own understanding of what is permissible on other participants in international relations.

It is substantiated that the formal sovereign equality of states does not eliminate the actual differentiation of their sovereign capacities, as a result of which certain states acquire privileged opportunities to exercise their sovereign rights, including in the sphere of security, defense, foreign policy influence, and the interpretation of the limits of permissible use of force.

Special attention is devoted to the significance of these processes for Ukraine in the context of the ongoing armed aggression, where the issue of state sovereignty acquires not only theoretical but also direct practical meaning related to ensuring national security, territorial integrity, political subjectivity, and the preservation of statehood.

It is concluded that the modern understanding of state sovereignty requires reconsideration in light of the asymmetry of the real mechanisms of its exercise. Such asymmetry does not abolish the principle of sovereign equality of states, but significantly affects the actual limits of sovereignty and demonstrates a crisis in the uniform application of the basic principles of the modern legal order.

Keywords: state sovereignty, sovereign equality of states, asymmetry in the exercise of state sovereignty, sovereign rights of the state, constitutional law, national security, armed aggression, external dimension of sovereignty, international legal order.

Постановка питання. Принцип суверенної рівності держав посідає фундаментальне місце у сучасному праворозумінні та є однією з базових засад міжнародного і конституційного порядку. Він виходить із того, що кожна держава як носій суверенітету є рівною серед інших незалежно від розміру території, чисельності населення, економічної потужності чи воєнно-політичного впливу. Водночас чи означає формальна суверенна рівність держав їх реальну рівність у можливостях здійснення, захисту та забезпечення власного суверенітету?

У класичному розумінні державний суверенітет є верховенством, самостійністю, повнотою та незалежністю державної влади. Проте сучасна практика міжнародних відносин дедалі виразніше демонструє розрив між нормативною моделлю суверенної рівності та фактичним станом речей. Одні держави здатні ефективно відстоювати власні інтереси, проектувати силу, формувати коаліції, просувати власне бачення допустимого та впливати на зміст міжнародно-правових процесів. Інші ж, попри формально однаковий

суверенний статус, позбавлені співмірних можливостей для реалізації тих самих суверенних прав.

Сам факт існування такої асиметрії породжує обґрунтований сумнів щодо реальної рівномірності суверенітету у його практичному вияві. Якщо всі держави є рівними *de jure*, але істотно відрізняються за спроможністю діяти *de facto*, постає питання: чи не трансформується в сучасних умовах суверенна рівність держав із універсального принципу на формальну декларацію, що дедалі більше поступається логіці сили, політичного впливу та привілейованого становища окремих держав?

Стан речей свідчить, що суверенітет у сучасному світі реалізується нерівномірно. Воєнно-політичний потенціал, економічна спроможність, ядерний статус, членство у впливових безпекових і політичних союзах, особливе місце у міжнародних інституціях та здатність забезпечувати підтримку інших держав фактично формують різний рівень суверенних спроможностей. Унаслідок цього окремі держави опиняються у привілейованому становищі порівняно з іншими, отримуючи ширші можливості щодо реалізації, захисту та навіть розширеного тлумачення власних суверенних повноважень.

Особливої актуальності зазначене питання набуває для України в умовах триваючої збройної агресії, коли проблема державного суверенітету перестає бути суто теоретичною категорією та набуває безпосереднього конституційно-правового, безпекового і практичного змісту. Саме тому дослідження співвідношення суверенної рівності держав і асиметрії реалізації державного суверенітету є необхідним для переосмислення сучасної природи суверенітету, його реальних гарантій та меж здійснення в умовах глобальних і безпекових викликів.

Актуальність теми. Актуальність обраної теми зумовлена поглибленням розриву між формально закріпленим принципом суверенної рівності держав і реальною нерівністю їхніх можливостей щодо здійснення, захисту та забезпечення власного суверенітету. Сучасні безпекові процеси дедалі виразніше демонструють, що державний суверенітет у практичному вимірі залежить не лише від його юридичного визнання, а й від воєнно-політичного потенціалу держави, її союзницьких можливостей, інституційного статусу, рівня зовнішньої підтримки та здатності впливати на формування міжнародного порядку денного. Саме тому проблема асиметрії реалізації державного суверенітету набуває не лише теоретичного, а й безпосереднього прикладного значення.

Особливої гостроти зазначене питання набуло в умовах сучасної трансформації глобального безпекового середовища. Ескалація війни на Близькому Сході із прямим воєнним залученням США та Ізраїлю проти Ірану, різке загострення ситуації навколо Ормузької протоки, а також пов'язані з цим

ISSN 3041-1793 Online

удари по території суверенної держави вкотре поставили питання про фактичні межі допустимого застосування сили у міжнародних відносинах. Водночас риторика США щодо встановлення контролю над Гренландією, яка супроводжується тиском на Данію та публічним запереченням незмінності існуючого територіального статусу острова, так само як і жорсткі кроки Вашингтона щодо Куби, включно з оголошенням надзвичайного стану та застосуванням тарифного тиску, свідчать про посилення практики силового або квазіпримусового переосмислення суверенітету у світовій політиці.

Не менш показовими є й процеси всередині Європи, де на тлі війни росії проти України, нестабільності американських безпекових гарантій та загального зростання геополітичної невизначеності активізувалися дискусії щодо розширення європейських механізмів ядерного стримування. Зокрема, Франція у березні 2026 року офіційно оголосила про новий етап своєї доктрини ядерного стримування — так звану “forward deterrence”, а також про збільшення кількості ядерних боєзарядів, прямо пов’язавши це з новими загрозами для Європи. Такі процеси засвідчують, що навіть у межах простору, побудованого на спільних правових цінностях, питання суверенітету дедалі тісніше пов’язується з реальною спроможністю до стримування, оборони та проєкції сили.

Для України ця проблематика має особливе значення. Попри конституційне закріплення євроатлантичного курсу, фактична реалізація цього стратегічного напрямку залежить не лише від внутрішньої державної волі, а й від зовнішньополітичної кон’юнктури, позиції держав-членів НАТО та загального стану міжнародної безпеки. Одночасно повномасштабна агресія російської федерації проти України та фактична неефективність безпекових запевнень, пов’язаних із Будапештським меморандумом, актуалізували проблему пошуку нових, більш надійних моделей гарантування державного суверенітету і національної безпеки. За таких умов дослідження співвідношення суверенної рівності держав та асиметрії реалізації державного суверенітету є необхідним для переосмислення сучасної природи суверенітету, його реальних гарантій та меж здійснення в умовах глобальних і безпекових викликів.

Метою статті є наукове дослідження співвідношення принципу суверенної рівності держав та асиметрії реалізації державного суверенітету в сучасних умовах, а також з’ясування конституційно-правового значення цієї асиметрії для розуміння змісту, меж і гарантій державного суверенітету. У даній праці державний суверенітет розглядається не лише як формально єдина та неподільна юридична властивість державної влади, а і як категорія, реалізація якої в сучасному світі залежить від реального обсягу суверенних спроможностей держави. Здійснено аналіз співвідношення формально-юридичної рівності держав та фактичної нерівності їхніх можливостей щодо

здійснення, захисту, забезпечення й відстоювання власного суверенітету. Окрему увагу приділено дослідженню чинників, що зумовлюють асиметрію реалізації державного суверенітету, зокрема воєнно-політичного потенціалу, економічної спроможності, інституційного статусу держави, наявності ядерного арсеналу, рівня міжнародної підтримки та здатності впливати на формування допустимих меж застосування сили. У статті також аналізується конституційно-правове значення зазначених процесів для України в умовах триваючої збройної агресії, блокування окремих безпекових механізмів та необхідності переосмислення сучасних гарантій державного суверенітету, національної безпеки й політичної суб'єктності держави.

Стан опрацювання проблеми. Серед українських науковців, які досліджують державний суверенітет як фундаментальну категорію конституційного права, насамперед слід виділити Ю. С. Шемшученка, О. В. Скрипнюка, І. А. Куяна, Н. М. Пархоменко, Л. Т. Рябовол, І. Е. Берестову та інших, чії праці відіграють важливу роль у формуванні сучасного розуміння суверенітету, його ознак, змісту та гарантій.

Так, І. А. Куян розглядає суверенітет як базову категорію інститутів і принципів конституційного права України [1, с. 384–388]. Н. М. Пархоменко досліджує соціально-політичну сутність та юридичний зміст державного суверенітету, його співвідношення з суверенітетом народу і нації, а також розкриває його ознаки — верховенство, єдність і незалежність [2, с. 113–124].

Особливе місце займає праця Ю. С. Шемшученка та О. В. Скрипнюка, присвячена Декларації про державний суверенітет України, її історичному значенню та ролі у становленні сучасної української державності [3, с. 3–14].

Окремий напрям наукових досліджень становлять праці, присвячені трансформації державного суверенітету в умовах глобалізації, євроінтеграції та сучасних геополітичних викликів. Л. Т. Рябовол у статті «Державний суверенітет: наукові підходи до визначення поняття і ступеня обмежень в умовах глобалізації» обґрунтовує, що поняття державного суверенітету є ширшим, ніж незалежність держави, і водночас аналізує допустимі межі його обмеження в сучасному світі [4, с. 262–266]. У новішій праці Н. М. Пархоменко «Сучасний концепт територіального суверенітету держави в аспекті геополітичних викликів» акцентовано увагу на територіальному вимірі суверенітету, його вразливості до новітніх загроз та необхідності переосмислення суверенітету держави в умовах війни й геополітичного тиску [5, с. 3–12]. Близькою за проблематикою є також праця М. Анцифорової та В. Чорнописької, у якій обмеження державного суверенітету в умовах глобалізації розглядаються в теоретико-правовому аспекті [6, с. 39–44].

Важливе значення для конституційно-правового осмислення державного суверенітету мають дослідження, пов'язані з його офіційним

ISSN 3041-1793 Online

тлумаченням і розвитком у практиці Конституційного Суду України. І. Е. Берестова у праці «Питання суверенітету, незалежності та унітаризму в рішеннях і висновках Конституційного Суду України» показує, що вітчизняна конституційна юриспруденція поступово формує доктрину суверенітету, незалежності та унітаризму як взаємопов'язаних засад державності [7, с. 484–501]. Ця група публікацій є важливою з огляду на те, що дозволяє розглядати суверенітет не лише як теоретичну конструкцію, а й як категорію офіційної конституційної практики.

Разом з тим питання асиметрії реалізації державного суверенітету значно меншою мірою опрацьоване саме в межах конституційного права. Найближчими до цієї проблематики є праці І. П. Дерев'янка, присвячені асиметрії у міжнародних відносинах. Зокрема, у статті «Великі і малі держави: асиметрія відносин» автор досліджує нерівність міждержавних можливостей і підкреслює, що асиметрія є ключовою характеристикою сучасної міжнародної взаємодії [8, с. 7–18]. У низці інших публікацій І. П. Дерев'янка розглядає асиметрію як форму влади, нерівномірності ресурсів та структурного дисбалансу між державами. Проте в цих роботах асиметрія осмислюється переважно як міжнародно-політичне явище, тоді як її конституційно-правове значення для переосмислення державного суверенітету спеціально не досліджується.

Отже, наявні наукові публікації створюють належне підґрунтя для дослідження державного суверенітету, його змісту, гарантій, територіального виміру, меж обмеження в умовах глобалізації та місця у конституційній юриспруденції. Водночас безпосередньо проблема співвідношення суверенної рівності держав і асиметрії реалізації державного суверенітету в конституційно-правовому вимірі залишається розкритою фрагментарно. Саме це зумовлює наукову доцільність окремого дослідження зазначеної проблематики, особливо з огляду на її практичне значення для України в умовах збройної агресії, трансформації безпекового середовища та пошуку ефективних механізмів захисту державного суверенітету.

Основний виклад.

Державний суверенітет у науці конституційного права традиційно розглядається як одна з базових категорій, через яку розкриваються природа державної влади, її верховенство, самостійність, повнота та незалежність. І. А. Куян визначає суверенітет як базову категорію інститутів і принципів конституційного права України, що безпосередньо пов'язана зі змістом державності та організацією публічної влади [1, с. 384–388]. У свою чергу Н. М. Пархоменко підкреслює, що суверенітет держави має не лише політичний, а й чітко виражений юридичний зміст, який охоплює верховенство державної влади всередині країни та її незалежність у зовнішніх відносинах

[2, с. 113–124]. Саме в такому значенні державний суверенітет виступає засадою конституційного ладу та однією з основних ознак сучасної держави.

Конституція України закріплює суверенітет як фундаментальну властивість української держави. Відповідно до статей 1 і 2 Конституції України Україна є суверенною і незалежною державою, а її суверенітет поширюється на всю її територію [9, ст. 1, 2]. У статті 5 Основного Закону закріплено, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ [9, ст. 5]. Зазначене свідчить про тісний взаємозв'язок державного і народного суверенітету, а також про те, що державний суверенітет у конституційному сенсі не може зводитися лише до зовнішньополітичної незалежності, а охоплює весь комплекс умов, необхідних для самостійного функціонування держави як організації публічної влади.

Разом з тим державний суверенітет існує не ізольовано, а в системі міждержавних відносин, правовою основою яких є принцип суверенної рівності держав. Саме цей принцип покладено в основу Статуту Організації Об'єднаних Націй, який проголошує суверенну рівність усіх її членів [10, ст. 2]. Формально-юридично це означає, що всі держави, незалежно від їх території, чисельності населення, економічної могутності чи військового потенціалу, мають однаковий суверенний статус. У цьому аспекті суверенна рівність є логічним продовженням самої ідеї державного суверенітету, оскільки виключає визнання формально “вищих” і “нижчих” держав.

Однак сучасна практика свідчить, що юридична рівність держав не тотожна рівності їхніх фактичних можливостей щодо здійснення, забезпечення та захисту власного суверенітету. Саме тому науково виправданим видається розмежування суверенітету як формально-правової якості держави і реалізації суверенітету як фактичної суверенної спроможності. Л. Т. Рябовол, аналізуючи державний суверенітет в умовах глобалізації, обґрунтовує, що питання полягає не лише в наявності суверенітету як такого, а й у ступені можливого обмеження та реального обсягу його здійснення [4, с. 262–266]. М. Анциферова та В. Чорнописька також наголошують, що в умовах глобалізації держава дедалі частіше стикається з такими зовнішніми чинниками, які впливають на обсяг її реальної самостійності, не заперечуючи формально самого суверенного статусу [6, с. 39–44].

У цьому контексті доцільно говорити про асиметрію реалізації державного суверенітету. Її зміст полягає в тому, що держави, залишаючись юридично рівними, мають істотно різний обсяг фактичних можливостей для реалізації суверенних прав. Такі відмінності зумовлюються воєнно-політичним потенціалом, економічною спроможністю, інституційним статусом держави, рівнем міжнародної підтримки, наявністю союзницьких механізмів, а також здатністю впливати на зміст міжнародно-правових і політичних процесів. І. П. Дерев'янко, досліджуючи асиметрію у відносинах великих і

ISSN 3041-1793 Online

малих держав, слушно зазначає, що сучасні міжнародні відносини характеризуються не лише формальною рівністю, а й структурною нерівністю ресурсів і впливу, яка безпосередньо визначає поведінку держав на міжнародній арені [8, с. 7–18].

Водночас у конституційно-правовій площині така асиметрія повинна розглядатися не як заперечення суверенітету, а як показник різного рівня сувереніздатності держави. Н. М. Пархоменко, аналізуючи сучасний концепт територіального суверенітету, підкреслює, що в умовах геополітичних викликів суверенітет держави дедалі більше залежить від її здатності реально контролювати територію, забезпечувати безпеку, підтримувати внутрішню політичну стабільність та протидіяти зовнішньому втручання [5, с. 3–12]. Отже, сучасне осмислення суверенітету потребує врахування не лише його формально-нормативного закріплення, а й фактичних механізмів його здійснення.

Особливе місце у цьому питанні належить гарантіям державного суверенітету. У вітчизняній науці вони традиційно розглядаються як комплекс політичних, правових, економічних, інформаційних, організаційних і безпекових засобів, що забезпечують збереження незалежності, територіальної цілісності та верховенства державної влади. Саме таку логіку простежує І. Е. Берестова, аналізуючи конституційно-правову природу суверенітету через практику Конституційного Суду України [7, с. 484–501]. У цьому значенні суверенітет не є лише проголошеним станом, а передбачає реальний механізм підтримання державності, правопорядку та функціонування публічної влади.

Для України така постановка питання має безпосереднє практичне значення. Декларація про державний суверенітет України стала політико-правовою основою подальшого конституційного закріплення незалежності та визначила головні орієнтири української державності [3, с. 3–14]. Проте в умовах триваючої збройної агресії проблема суверенітету набуває не лише теоретичного, а й прикладного змісту. Відповідно до статті 17 Конституції України захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави [9, ст. 17]. Це означає, що Конституція України виходить із розуміння суверенітету як такого стану державності, який повинен бути забезпечений реальними політичними, правовими, інституційними та оборонними механізмами.

Саме війна особливо виразно оголила проблему асиметрії реалізації державного суверенітету. Формально Україна як суверенна держава має ті самі права, що й будь-яка інша держава: право на територіальну цілісність, політичну незалежність, вибір зовнішньополітичного курсу, захист від агресії та вільний розвиток власного конституційного ладу. Однак фактична

можливість реалізації цих прав залежить не лише від наявності норми, а й від оборонного потенціалу, міжнародної підтримки, зовнішньополітичних умов, наявності союзницьких механізмів та готовності інших держав захищати сам принцип суверенної рівності. За таких обставин проблема суверенітету перестає бути виключно питанням формального статусу і перетворюється на питання реальної спроможності держави зберігати й відстоювати себе.

Історично сучасний стан речей є наслідком трансформації самого розуміння зовнішнього виміру державного суверенітету. До міжвоєнного періоду право держави самостійно вирішувати питання війни і миру фактично розглядалося як одна зі складових її зовнішнього суверенітету. Перелом у цій логіці був нормативно закріплений Пактом Бріана—Келлога 1928 року, учасники якого засудили звернення до війни для врегулювання міжнародних спорів і відмовилися від неї як інструменту національної політики [11]. Подальший розвиток цієї тенденції знайшов відображення у Статуті Організації Об'єднаних Націй, який закріпив принцип суверенної рівності держав та заборону погрози силою і її застосування проти територіальної цілісності чи політичної незалежності будь-якої держави [10].

Водночас сучасна міжнародно-політична практика свідчить, що формальна делегітимація права на війну не означає повного зникнення його політичних рудиментів. У діяльності окремих великих держав або наддержав простежується новітній вираз воєнного суверенітету, який полягає не у відкрито проголошеному “праві на війну”, а у привілейованій здатності односторонньо визначати межі допустимого застосування сили, поширювати власні безпекові інтереси за межі національної території, проєктувати воєнно-політичний вплив на інші держави та розширено тлумачити власні повноваження у сфері зовнішньої дії. За таких умов воєнний суверенітет у сучасному розумінні вже не охоплює загального права на агресивну війну, однак у практиці окремих держав набуває форми привілейованої зовнішньої реалізації суверенітету, що ще раз підтверджує асиметричний характер його фактичного здійснення [10; 11].

Отже, у сучасних умовах державний суверенітет доцільно розглядати щонайменше у двох взаємопов'язаних вимірах. Перший — формально-юридичний, який ґрунтується на принципі суверенної рівності всіх держав і визнанні за ними однакового суверенного статусу. Другий — фактичний, який визначається реальним обсягом можливостей держави здійснювати, захищати і забезпечувати власний суверенітет. Саме на цьому рівні і виникає асиметрія, зумовлена різницею у ресурсах, статусі, союзницьких можливостях, оборонному потенціалі та рівні міжнародного впливу.

Таким чином, асиметрія реалізації державного суверенітету не скасовує принципу суверенної рівності держав, однак істотно впливає на його практичний зміст. У сучасному світі держави залишаються рівними за своїм

ISSN 3041-1793 Online

формально-правовим статусом, але дедалі більше відрізняються за фактичною здатністю реалізовувати суверенні права. Для України це означає необхідність переосмислення державного суверенітету не лише як конституційно закріпленого принципу, а і як комплексу реальних спроможностей держави до самозбереження, самозахисту та забезпечення власної політичної суб'єктності, а також перегляду підходів до доцільності делегування окремих суверенних повноважень наддержавним утворенням і колективного прийняття стратегічних державних рішень. Актуальні безпекові союзи та альянси не продемонстрували очікуваної та достатньої спроможності забезпечити сталість миру в міжнародному середовищі, належний захист суверенних прав держав та ефективне реагування на внутрішні дисонанси, що виникають між їх учасниками.

За сучасних умов державний суверенітет більше не може розглядатися як «табу» — самодостатній стримувальний чинник від зовнішнього втручання. Реальний рівень захищеності держави дедалі більше залежить від її ресурсної спроможності, оборонного потенціалу, союзницьких зв'язків та здатності забезпечити політичну підтримку з боку партнерів, «наявності карт». Такі підходи свідчать про посилення у міжнародних відносинах логіки права сили. Водночас питання про те, чи йдеться про довготривалу тенденцію еволюції міжнародного порядку, чи лише про ситуативний прояв політики сучасних гегемонів, залишається відкритим.

Висновки. У результаті дослідження зроблено висновок, що принцип суверенної рівності держав і надалі зберігає значення однієї з базових засад сучасного міжнародного та конституційного правопорядку, однак його практична реалізація в сучасних умовах має виразно асиметричний характер. Державний суверенітет доцільно розглядати не лише як формально єдину та неподільну юридичну властивість державної влади, а і як категорію, фактичне здійснення якої безпосередньо залежить від реального обсягу суверенних спроможностей держави. Така асиметрія зумовлюється воєнно-політичним потенціалом, економічною спроможністю, інституційним статусом держави, рівнем міжнародної підтримки, наявністю союзницьких механізмів, ядерним чинником, а також здатністю впливати на формування меж допустимого у міжнародних відносинах.

Обґрунтовано, що історично зовнішній вимір державного суверенітету охоплював право держави самостійно вирішувати питання війни і миру. Водночас Пакт Бріана—Келлога 1928 року та подальший розвиток міжнародного права, відображений у Статуті Організації Об'єднаних Націй, делегітимували війну як законний інструмент державної політики. Проте сучасна міжнародно-політична практика свідчить, що формальна делегітація права на війну не означає повного зникнення його політичних

рудиментів. У діяльності окремих великих держав простежується новітній вираз воєнного суверенітету, що проявляється у привілейованій зовнішній реалізації суверенітету, розширеному тлумаченні допустимого застосування сили та здатності проєктувати власні безпекові інтереси за межі національної території. За таких умов асиметрія реалізації державного суверенітету не заперечує самого принципу суверенної рівності держав, однак істотно впливає на його фактичний зміст і засвідчує кризу рівномірності у застосуванні базових принципів сучасного правового порядку.

Для України зазначена проблематика має особливе значення в умовах триваючої збройної агресії, коли питання державного суверенітету набуває не лише теоретичного, а й безпосереднього практичного змісту, пов'язаного із забезпеченням національної безпеки, територіальної цілісності, політичної суб'єктності та збереження державності. За сучасних умов суверенітет держави більше не може розглядатися як самодостатній стримувальний чинник від зовнішнього втручання. Визначального значення набуває наявність у держави реальних ресурсів стримування, оборони, союзницької підтримки та внутрішньої інституційної стійкості. Саме тому ефективність суверенітету визначається не лише його конституційним проголошенням і міжнародним визнанням, а й реальними можливостями держави захищати, підтримувати і здійснювати його в умовах глобальних і безпекових викликів.

Зроблено висновок, що протидія асиметрії реалізації державного суверенітету потребує комплексного підходу, який має поєднувати конституційно-правові, безпекові та міжнародно-правові засоби. Такий підхід повинен охоплювати: послідовне нормативне відстоювання неприпустимості будь-яких форм зовнішнього примусу та посягання на суверенітет держав; зміцнення внутрішньої суверенороздатності держави через розвиток її оборонного, економічного, інституційного та інформаційного потенціалу; формування реальних, а не декларативних міжнародних гарантій безпеки; удосконалення міжнародно-правових механізмів відповідальності за агресію та порушення суверенної рівності держав. За таких умов протидія асиметрії реалізації державного суверенітету має розглядатися не лише як завдання зовнішньої політики, а і як один із пріоритетів сучасного конституційного розвитку держави.

Література:

1. Куян І. А. «Суверенітет» як базова категорія інститутів і принципів конституційного права України // Альманах права. 2012. Вип. 3. С. 384–388.
2. Пархоменко Н. М. Суверенітет держави: соціально-політична сутність та юридичний зміст // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18. 2011. Вип. 14. С. 113–124.
3. Шемшученко Ю. С., Скрипнюк О. В. Декларація про державний суверенітет України: історичне значення і завдання для сучасності (до 30-річчя прийняття Декларації)

ISSN 3041-1793 Online

// Правова держава. 2020. Вип. 31. С. 3–14.4. Рябовол Л. Т. Державний суверенітет: наукові підходи до визначення поняття і ступеня обмежень в умовах глобалізації // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2019. № 3 (43). С. 262–266.

5. Пархоменко Н. М. Сучасний концепт територіального суверенітету держави в аспекті геополітичних викликів // Український часопис конституційного права. 2024. № 3. С. 3–12.

6. Анциферова М., Чернописька В. Обмеження державного суверенітету в умовах глобалізації: теоретико-правовий аспект // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2023. Т. 10. № 1 (37). С. 39–44.

7. Берестова І. Е. Питання суверенітету, незалежності та унітаризму в рішеннях і висновках Конституційного Суду України // Сучасний унітаризм: доктрина і практика. Київ, 2021. С. 484–501.

8. Дерев'янко І. П. Великі і малі держави: асиметрія відносин // Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2024. № 13. С. 7–18.

9. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР.

10. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26 червня 1945 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text> (дата звернення: 17.03.2026).

11. Пакт Бріана—Келлога (Паризький пакт) / Treaty between the United States and other Powers providing for the renunciation of war as an instrument of national policy, signed at Paris, August 27, 1928 [Електронний ресурс]. URL: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/kbpact.asp (дата звернення: 17.03.2026).

References:

1. Kuyan, I. A. (2012). Suverenitet yak bazova katehoriia instytutiv i pryntsypiv konstytutsiinoho prava Ukrainy [“Sovereignty” as a basic category of institutions and principles of constitutional law of Ukraine]. Almanakh prava – Almanac of Law, 3, 384–388.

2. Parkhomenko, N. M. (2011). Suverenitet derzhavy: sotsialno-politychna sutnist ta yurydychnyi zmist [State sovereignty: socio-political essence and legal content]. Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 18 “Ekonomika i pravo” – Scientific Journal of M. P. Drahomanov NPU. Series 18 “Economics and Law”, 14, 113–124.

3. Shemshuchenko, Yu. S., & Skrypniuk, O. V. (2020). Deklaratsiia pro derzhavnyi suverenitet Ukrainy: istorychne znachennia i zavdannia dlia suchasnosti (do 30-richchia pryiniattia Deklaratsii) [Declaration of State Sovereignty of Ukraine: historical significance and tasks for the present (to the 30th anniversary of its adoption)]. Pravova derzhava – Constitutional State, 31, 3–14.

4. Riabovol, L. T. (2019). Derzhavnyi suverenitet: naukovy pidkhody do vyznachennia poniattia i stupenia obmezhen v umovakh hlobalizatsii [State sovereignty: scientific approaches to defining the concept and the degree of limitations under globalization]. Visnyk NTUU “KPI”. Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo – Bulletin of NTUU “KPI”. Political Science. Sociology. Law, 3(43), 262–266.

5. Parkhomenko, N. M. (2024). Suchasnyi kontsept terytorialnoho suverenitetu derzhavy v aspekti heopolitychnykh vyklykiv [The modern concept of territorial sovereignty of the state in the aspect of geopolitical challenges]. Ukrainskyi chasopys konstytutsiinoho prava – Ukrainian Journal of Constitutional Law, 3, 3–12.

6. Antsyferova, M., & Chornopyska, V. (2023). Obmezhenia derzhavnogo suverenitetu v umovakh hlobalizatsii: teoretyko-pravovy aspekt [Limitations of state sovereignty under globalization: theoretical and legal aspect]. Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska

ISSN 3041-1793 Online

politekhniku". Seriia: Yurydychni nauky – Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences, 10(1/37), 39–44.

7. Berestova, I. E. (2021). Pytannia suverenitetu, nezalezhnosti ta unitaryzmu v rishenniakh i vysnovkakh Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy [Issues of sovereignty, independence and unitarism in the decisions and opinions of the Constitutional Court of Ukraine]. In Suchasnyi unitaryzm: doktryna i praktyka [Modern unitarism: doctrine and practice] (pp. 484–501). Kyiv.

8. Derevianko, I. P. (2024). Velyki i mali derzhavy: asymetriia vidnosyn [Great and small states: asymmetry of relations]. Mizhnarodni vidnosyny: teoretyko-praktychni aspekty – International Relations: Theoretical and Practical Aspects, 13, 7–18.

9. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 roku No. 254k/96-VR [Constitution of Ukraine of June 28, 1996 No. 254k/96-VR]. (1996). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-BP>

10. United Nations. (1945). Charter of the United Nations. Retrieved from <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>

11. Treaty between the United States and other Powers providing for the renunciation of war as an instrument of national policy, signed at Paris, August 27, 1928 [Kellogg–Briand Pact]. (1928). Retrieved from https://avalon.law.yale.edu/20th_century/kbpact.asp.

Дата першого надходження статті до видання: 28.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 12.04.2026